

KONSTNÄR - OAVSETT VILLKOR

Konstnärspolitiska utredningens betänkande SOU 2018:23
Yttrande från Danscentrum

Om Danscentrum

Danscentrum (DC) är en rikstäckande centrubildning som verkar för att förbättra och stärka villkoren inom utominstitutionell dans- och koreografi. Verksamheten bedrivs med stöd från Kulturrådet och arbetets inriktning fastställs av en styrelse bestående av representanter från medlemsorganisationerna Danscentrum Norr, Danscentrum Stockholm, Danscentrum Väst, Danscentrum Syd. Verksamhetsstödet från Kulturrådet är kopplat till ett arbetsförmedlande uppdrag som innebär att DC aktivt arbetar för att områdets arbetsmarknad ska expandera. Sedan 2006 är DC även sina juridiska medlemmars arbetsgivarorganisation och har slutit kollektivavtal med Teaterförbundet.

Nulägesanalys

Konstnärspolitiska utredningens betänkande SOU 2018:23: S.324: *En utredning har visat att man (centrumbildningarna) med mycket små resurser förmedlar konstnärers arbete på ett imponerande sätt.*

DC:s verksamheter är i stort behov av att utöka kansliernas bemanning men också sina fysiska lokaler och andra funktioner, vilket också utredningen poängterar. Genom att stärka DC:s verksamheter ges bättre förutsättningar att skapa samarbeten med närliggande regioner och fler konstnärskap kan därmed bedriva verksamhet nationellt. Detta möjliggör också bättre produktionsförhållanden vilket gör att mer tid kan läggas på turnéläggning och marknadsföring för att nå ut i hela landet med de professionella produktionerna.

För att säkerställa att danskonsten når alla delar av landet är främst tillgången till gästspelsscener som fungerar för dansen avgörande. I dagsläget är de utominstitutionella dansproduktionerna ofta hänvisade till gymnastiksalor med bristfällig tillgång till el, mörkläggnings och gradäng eller folkets hus och biografier med begränsade scenmått. Det finns ett akut behov av att lösa tillgången på spelplatser i hela landet för att också kunna säkerställa att dansen inte exkluderas i kommunala kulturgarantier eller Skapande skola pga. bristande tillgång på lokaler.

Något som är i stark utveckling är residensprogram i olika delar av landet, vilket ger goda möjligheter att etablera kontakter med nya publikgrupper och arrangörer. Residensprogrammen har dock mycket varierande form och är i få fall heltäckande när det gäller omfattning. Sällan erbjuds såväl vistelsestipendier för arbetstid som arbetslokaler, boende och traktamente, vilket skulle behövas som extra stöd och då särskilt i samband med residens som ligger långt från storstadsregionerna där många av dansområdets yrkesverksamma är bosatta. Man bör i det sammanhanget även ta i beaktande att residensen ofta i praktiken bara är tillgängliga för dem som inte har barn vilket gör att man får räkna med en snedrekrytering i flera av de residens som äger rum. Det därför viktigt att även säkerställa residensmöjligheter i storstäderna.

9.2.1 Motiv och inriktning

Utredningens förslag

Följande motiv och inriktning ska gälla för konstnärspolitiken:

- Grunden för konstnärspolitiken är erkännandet av den betydelse konsten har för enskilda och för hela samhällets utveckling och vitalitet. Det motiverar att ansvar för konstnärernas villkor tas inom flera politikområden.
- Konstnärspolitiken ska bidra till att konstens frihet, egenvärde och kvalitet kan värnas. Politiken ska bedrivas enligt principen om armlängds avstånd.
- Konstnärspolitiken ska vara anpassad till aktuella behov och ge utrymme för nya konstnärliga uttryck.
- Konstnärernas kunskaper och erfarenheter ska tas tillvara bättre vid förändring, utveckling och förnyelse i samhället.
- Konstnärspolitiken ska medverka till att snedrekryteringen till konstnärliga högskoleutbildningar minskar.
- Konstnärspolitiken ska bidra till möjligheterna att verka professionellt i hela landet som konstnär.

Danscentrums synpunkter

Generellt: I stora delar av utredningen ges konstnärspolitiken samma status – eller högre – som kulturpolitiken. Detta är naturligtvis begripligt med tanke på att utredningen ska sätta konstnärerna i fokus. Men det är också vanskligt. Visserligen formulerades en uttalad konstnärspolitik med särskilda målsättningar av regeringen 1997, men de statliga insatserna till konstnärer har alltid varit en starkt integrerad del av den nationella kulturpolitiken. Detta förvirrar läsningen av utredningens förslag. Man talar om konstnärspolitiken som en egen art samtidigt som man i hög grad lägger utpräglat kulturpolitiska förslag.

Ingenstans finns en klarläggande formulering kring hur utredningen ser på gränssnittet mellan kulturpolitik och konstnärspolitik och hur man hanterar den problematik som uppstår då två olika men närstående intresseområden kolliderar. Ett slående exempel på detta är att det inte finns någon mera omfattande diskussion kring hur konstnärernas intressen bäst tas till vara inom ramen för den nationella kulturpolitiken. Här finns, enligt DC:s bedömning, åtminstone två huvudriktningar: Förslag som stärker kulturpolitiken bidrar till att också stärka konstnärernas ställning. Eller också precis tvärtom: Det är konstnärspolitiken som är ryggraden i kulturpolitiken. Utan starka och självständiga konstnärer blir det inte någon bra kulturpolitik!

Här har vi en utredning som visserligen i många resonemang utgår från konstnärernas intressen men sedan lägger förslag som endast i ringa omfattning handlar om direkta stöd till utövande konstnärer. Man ansluter sig således till den förstnämnda inriktningen. Men detta vägval förklaras inte närmare, vilket är anmärkningsvärt. DC efterlyser därför en tydligare analys av konstnärspolitikens plats i den nationella kulturpolitiken.

Utredningen talar om "armlängds avstånd", vilket enligt DC:s bedömning är en viktig och

grundläggande princip inom hela kulturpolitiken. I nästa strecksats säger man att "konstnärspolitiken ska vara anpassad till aktuella behov". Detta kan givetvis tolkas så, att det är konstnärernas behov som avses, men med ett annat perspektiv kan också behoven ha helt andra förtecken. Här bör man, enligt DC:s bedömning, vara tydligare med vad som avses.

Att "konstnärernas kunskaper och erfarenheter ska tas tillvara på ett bättre sätt vid förändring, utveckling och förnyelse i samhället" är ett gammalt krav som rests i flera kultur- och konstnärspolitiska utredningar. Att detta trots allt görs i relativt ringa omfattning är ett tecken på att intresset från antingen konstnärerna eller samhället i övrigt – eller båda parter – inte är särskilt stort. För att nå framgång behövs en djupare analys av kulturens och konstnärernas roll i ett bredare samhällsperspektiv. Vem ska ta tillvara konstnärernas erfarenheter och kunskaper och vilken förändring/utveckling/förnyelse av samhället avses? Hur ska detta ske konkret? Ska konstnärer finnas med i expertgrupper inom alla departement i regeringen t.ex.?

Förslaget om snedrekrytering till konstnärliga högskoleutbildningar måste, enligt DC:s mening, vara ett ansvar för i första hand utbildningsinstitutionerna själva. En nationell insats är att stärka arbetsmarknaden och försörjningsmöjligheterna för konstnärer, vilket gör konstnärskapet till en mer valbar profession oavsett socioekonomisk bakgrund.

Att konstnärspolitiken ska bidra till "kultur i hela landet" är en dröm som nog många när. Men ofta stannar det vid en dröm. Decentraliseringen av den nationella kulturpolitiken inom ramen för samverkansmodellen har dock inneburit vissa förhoppningar om en mer positiv utveckling inom detta område. Men hur ska detta avspeglas tydligare i bidragsfördelningen? Hur ska kunskapsnivån om villkoren för konstnärer verksamma utanför storstadsområdena kunna höjas på nationellt plan? Att verka professionellt i hela landet omfattar dessutom två delar: att vara lokalt förankrad som konstnär utanför de tre storstadsregionerna och att möjliggöra att professionella konstnärer kan bedriva verksamhet i form av residens och gästspel i hela landet.

Som utredningen beskriver behövs en kritisk massa för att en konstnär ska kunna vara långsiktigt verksam på en ort. Det är också tätt förknippat med tillgång till fortbildning, lokaler, konstnärliga kluster och produktionsstöd, vilket gör att konstnärskapen i första hand söker sig till storstäderna. Här fyller DC:s verksamheter i olika delar av landet en avgörande funktion för den fria danssektorns möjligheter att bedriva verksamhet.

I avsnitt 9.2.1 konstaterar utredningen att stöd inom konstnärspolitiken idag enbart motiveras på kvalitativ grund: "Ställningstaganden till konstnärlig kvalitet ska enbart grunda sig på inomkonstnärliga kriterier, utan all inblandning från den finansierande parten." I såväl Konstnärsnämndens stöd till enskilda konstnärer som Kulturrådets stöd till fria aktörer har den finansierande parten ett stort inflytande, bl.a. genom myndigheternas bidragsförordningar och genom regeringens årliga prioriteringar. Om utredningen med ovanstående avser direkt politiska bedömningar anser DC att det delvis är en annan diskussion, men att det ofta kan vara svårt att dra en skarp gräns mellan myndigheternas ansvar och insatser å ena sidan och den politiska nivån, t.ex. kulturdepartementets, å den andra.

9.2.3 Åtgärder för att stärka konstnärernas professionella arbete

Utredningens bedömning:

Konstnärspolitiken bör förstärkas med följande inriktning:

- För att förbättra förutsättningarna för konstnärernas professionella arbete krävs att de konstnärliga utbildningarna kompletteras med fortbildning och att snedrekrytering till utbildningarna motverkas, en vidgad arbetsmarknad, bättre förmedlingsinsatser för att konstnärerna ska kunna nå sin publik och marknad, ersättningssystem som tar till vara konstnärernas intressen, relevanta stöd- och bidragssystem samt ökad social trygghet och vissa administrativa förenklingar.
- De kulturinstitutioner med offentligt stöd som erbjuder publikmöten för konsten m.m. är en viktig del av konstnärernas arbetsmarknad och ska ses som en integrerad del av konstnärspolitiken.
- Den ekonomiska ramen för konstnärspolitiken behöver ökas.

Danscentrums synpunkter:

Självklart utgör de offentligt stödda institutionerna en viktig del av konstnärernas arbetsmarknad, men de fria koreograferna och arrangörerna är också mycket viktiga arbetsgivare och uppdragsgivare. Den fria sektorn är primär inom dansområdet, det vill säga det är här majoriteten av dansarna och koreograferna verkar. Det är beklagligt att det synnerligen viktiga arbete som dessa utför inte uppmärksammas i utredningen. Den ojämna resursfördelningen bör lyftas fram inte minst mot bakgrund av att de fria koreograferna står för 76 % av genomförda föreställningar i Sverige och utomlands och har 40 % av publiken.¹

Den ekonomiska ramen för hela kulturpolitiken behöver öka. Det är en förutsättning för att utredningens förslag ska kunna förverkligas.

Kan de offentligt stödda institutionerna i högre grad påläggas ansvar för de frilansande konstnärernas arbetssituation? DC deltar gärna i en dialog om hur avståndet mellan institutionerna och den fria sektorn kan minskas till gagn för bägge parter.

Utredningen nämner inte utbudsdagarna som förmedlande verksamhet i någon större utsträckning. Utbudsdagar arrangeras över hela Sverige och oftast står det konstnärer från hela landet fritt att medverka. Dessvärre har utbudsdagarna lite att erbjuda de grupper som blir inbjudna att medverka. Ibland finns möjlighet till ersättning för resor och övernattningskostnader men gage betalas ytterst sällan. Det medför att färre söker för att medverka i utbudsdagarna och för de allra flesta inom det fria dansfältet som blir utvalda att medverka innebär det stora ekonomiska satsningar.

Förändringen av arbetsmarknaden - där allt fler förväntas kunna ta uppdrag som fakturerande frilansare istället för visstidsanställningar - undergräver möjligheterna att vara

¹ https://www.konstnarsnamnden.se/Sve/PDFer/KNKR_Dansrapport_A4_Inlaga_2015.pdf, sid 46, 11.2, andra stycket.

yrkesverksam konstnär. Viktigt att notera när det gäller konstnärernas ekonomiska situation är att många använder sig av faktureringservice som dels tar ut en avgift och dessutom helt regelrätt lägger på moms vid fakturering inom Sverige. Kostnaden för momsen får den uppdragstagande konstnären stå för. Följden blir att konstnärens lön ofta blir lägre än vad kollektivavtalet gör gällande, alternativt att uppdragsgivaren – som inom dansområdet ofta själv är konstnär – får större omkostnader än vad som skulle varit fallet om konstnären istället för att nyttja faktureringservice varit anställd.

9.3.1 Allmänt om utbildningssystemet

Utredningens bedömning:

De konstnärliga utbildningarna ger goda förutsättningar för de studerande att etablera sig som konstnärer. Konstnärliga utbildningar medför att viktiga kompetenser tillförs även andra verksamheter som främjar samhällsutvecklingen. Utredningen ser därför inga behov av större förändringar av själva utbildningarna.

För att vidmakthålla och utveckla de professionella konstnärskapen behövs dock insatser för fortbildning av konstnärer som befinner sig senare i karriären. Inom den svenska högskolan hör de konstnärliga högskoleutbildningarna till dem som har mest omfattande snedrekrytering. För att minska snedrekryteringen krävs strategiska insatser.

Danscentrums synpunkter:

DC ser positivt på utredningens förslag om att utveckla och främja fortbildning för etablerade konstnärer.

9.3.2 Konstnärliga högskolornas satsningar mot snedrekryteringar

Utredningens bedömning:

Snedrekryteringen till konstnärliga högskoleutbildningar är bekymmersam och bör motverkas ytterligare. Lärosätenas arbete med breddad rekrytering bör ha en långsiktig karaktär. Universitetskanslersämbetet bör få i uppdrag att i samråd med Universitets- och högskolerådet utvärdera berörda universitets och högskolors arbete för att beredda rekryteringen till konstnärliga högskoleutbildningar.

Danscentrums synpunkter:

DC ställer sig positivt till att utredningen tar upp problematiken med social snedrekrytering till konstnärliga högskolor i Sverige. DC är dock kritisk till förslaget om att konstnärliga högskolor bör ges i uppdrag att förlägga en del av sina aktiviteter i socioekonomiskt svaga områden. DC ser inte hur förslaget ska minska snedrekryteringen till högre konstnärlig utbildning utan anser att förslaget är alltför tunt och tror att det krävs större, allomfattande politiska reformer. DC välkomnar en djupare analys av vilka åtgärder som

behövs. Ska högskolorna få ett utökat uppdrag för att motverka snedrekryteringen krävs ytterligare finansiering. DC anser att det finns en stor risk att utredningens förslag reducerar och urholkar konstnärlig högskoleutbildning.

DC bedömer att det är angeläget att öka tillgängligheten genom utvecklandet av distansutbildning och ställer sig positivt till förslaget.

9.3.3 Kulturskolans ansvar

Utredarens bedömning:

Regeringen har vidtagit en rad åtgärder för en utveckling av kulturskolan som gör den mer tillgänglig och jämlik. Utredningen vill understryka vikten av att denna fråga ges prioritet hos både stat och kommun då den i längden påverkar vilka som så småningom finner en väg till de högre konstnärliga utbildningarna.

Danscentrums synpunkter:

Utredningen lyfter fram att Kulturskolecenter och Kulturskolekliv ska förbättra rekryteringen av lärare. DC ställer sig frågande till hur detta sänker trösklarna och ger en breddad upptagning av elever?

9.3.4 Tillgänglighet till konstnärliga utbildningar

Utredarens bedömning:

De konstnärliga hörskolorna bör överväga insatser för att öka tillgängligheten till konstnärlig högskoleutbildning t.ex. genom att flytta ut delar av sina aktiviteter till socioekonomiskt svaga bostadsområden. Aktiviteterna bör genomföras i samarbete med lokala aktörer. De konstnärliga högskolorna bör även utveckla distansutbildningen i större utsträckning i syfte att öka tillgängligheten till utbildningarna.

Danscentrums synpunkter:

Varför är de konstnärliga utbildningarna överhuvudtaget koncentrerade till huvudstad och storstadsområden? Det försvårar studentlivet i hög grad och skickar tidigt signaler om att ska man vara skapande eller utövande konstnär behöver man vara det i en storstad. Distansutbildning och kortare utbildningsförlopp på mindre orter är ofta en förutsättning för vidareutbildning och/eller fortbildning för konstnärer utanför storstäderna med familj eller för dem som har ett kompletterande yrkesutövanden.

9.3.5 Konstnärliga produktionshus för ungdomar

Utredningens förslag:

Ett nytt statsbidrag införs för konstnärliga produktionshus för ungdomar. Syftet med bidraget är att sänka trösklarna till konstnärligt arbete för ungdomar företrädesvis i områden med socioekonomiska utmaningar att utveckla sina konstnärliga förmågor, att ge fler röster plats inom det konstnärliga fältet och att minska snedrekryteringen till de konstnärliga högskolorna. Som mentorer för ungdomarna ska huvudsakligen yrkesverksamma konstnärer knytas till verksamheten. Det nya statsbidraget tillförs en ekonomisk ram på 50 miljoner kronor fr.o.m. 2020.

Danscentrums synpunkter:

DC ställer sig kritisk till förslaget om produktionshus för ungdomar. DC ser, liksom tidigare utredning från Kulturrådet och Konstnärsnämnden också visar, att det finns stora behov av produktionshus för professionellt verksamma inom dansområdet. DC är positiv till idén om produktionshus men vill vända på förslaget och rikta produktionshusen till yrkesverksamma producerande danskonstnärer.

Produktionshusen kan som ett led i sin verksamhet ha specifika projekt och aktiviteter riktade till ungdomar i socioekonomiskt svaga områden. Detta tror DC är ett mer verkningsfullt tillvägagångssätt för att öka tillgängligheten av professionell konstnärlig verksamhet i socioekonomiskt svaga områden. Sådana verksamheter skulle ha förutsättningar att locka ungdomar med olika bakgrunder och erfarenheter och därmed kunna bli viktiga platser för ungdomarnas möten med verksamma konstnärer.

I detta avsnitt diskuteras även Skapande Skola. DC vill poängtera att den budget som Skapande Skola har även kan användas för att köpa in föreställningar.

9.3.6 Fortbildning för konstnärerna

Utredningens förslag:

De konstnärliga högskolorna bör i större utsträckning erbjuda fristående kurser för att möta behovet och efterfrågan av livslångt lärande hos yrkesverksamma konstnärer. Syftet med utbildningarna bör vara att stärka en yrkesmässig utveckling samt konstnärernas förutsättningar att leva på sitt konstnärliga arbete.

Danscentrums synpunkter:

Som utredningen presenterar har konstnärerna en mycket hög utbildningsnivå och har därför svårt att lägga ytterligare resurser på konstnärlig utbildning genom fortbildning då finansieringen av deras konstnärskap och områdets arbetsmarknad i stort är så pass svag. De fortbildningstillfällen som arrangeras av scenkonstallianserna och centrumbildningarna får relativt svag respons eftersom konstnärerna, med undantag för dem som har alliansanställning, har små eller inga möjligheter att finansiera sin egen delaktighet i de fortbildningar som erbjuds. För att dessa insatser i praktiken ska göras tillgängliga bör de alltså erbjudas tillsammans med någon form av stipendium. Exempelvis får ett arbetslegat

från Konstnärsnämnden i nuläget inte användas för finansiering av studier på högskolenivå, även om detta krockar med fortbildningsbehovet. En möjlighet kunde vara specifika fortbildningsstipendier för etablerade konstnärer. Alternativt kunde en speciell form av studiebidrag för fortbildning göras sökbar genom CSN.

9.4.2 Digitaliseringens påverkan på konstnärernas yrkesutövande

Utredningens förslag:

Regeringen ska ta fram en samlad strategi för digitaliseringen av den offentligt finansierade kulturen. Ett samordningssekretariat inrättas vid Kulturrådet.

Konstnärsnämnden ges i uppdrag att analysera konstnärernas förutsättningar att verka i det nya digitala landskapet. Analysen ska göras i samverkan med upphovsrättsorganisationerna inom de olika konstområdena och Patent- och registreringsverket. Myndigheten ska utifrån sin analys även utveckla sin rådgivningsverksamhet avseende det digitala området.

Tillväxtverket ges i uppdrag att främja konstnärernas utnyttjande av verkets tjänster som rör digitalisering. För genomförandet av strategin och det digitaliseringsarbete som initieras av myndigheterna tillförs en ekonomisk ram på 100 miljoner kronor fr.o.m. 2020.

Danscentrums synpunkter:

DC kan konstatera att frågor om digitalisering får stort utrymme i utredningen men utan att i förslagsdelen beakta de olika konstarternas möjligheter och utmaningar kopplade till digitalisering.

DC är positiv till att en strategi tas fram för digitaliseringen av den offentligt finansierade kulturen men menar att man innan strategin tas fram behöver analysera konstnärernas förutsättningar att verka i det nya digitala landskapet. Analysen bör sedan utgöra en grund för den samlade strategin. Det är först efter en sådan analys som kostnaderna och omfattningen av den ekonomiska ramen kan bedömas.

DC är positiv till att rådgivningen inom det digitala området föreslås öka men gör bedömningen att det kan finnas andra aktörer inom kulturområdet än en myndighet som kan vara lämpade att få uppdraget att utveckla rådgivningsverksamhet inom digitalisering.

Om Tillväxtverkets checkar för digitalisering: Satsningen riktar sig till företag med omsättning om minst tre miljoner, vilket är mer än vad de flesta inom det fria dansområdet kan uppvisa. Endast ett fåtal procent inom den fria danssektorn kan på så sätt få tillgång till detta stöd. Att utesluta de mindre aktörerna ur Tillväxtverkets satsningar genom att hänvisa till en mindre vilja till expansion är att bortse från hela konstnärspolitikens motiv, dvs. att erkänna konstens betydelse för hela samhällets utveckling och vitalitet och dess relevans för näringslivet i stort, vilket bör tas med i Tillväxtverkets fortsatta uppdrag att utveckla analyser och strategier som stärker de kulturella och kreativa näringarna i Sverige.

9.4.3 Uppdrag om kulturella och kreativa näringar

Utredningens förslag:

De kreativa och kulturella näringarna är en viktig del av konstnärernas arbetsmarknad samtidigt som det konstnärliga skapandet har stor betydelse för tillväxt och arbetsmöjligheter i intilliggande näringar. Kunskapen om sambandet mellan konst och näringslivsutveckling behöver stärkas. Tillväxtverket får i uppdrag att fortsatt utveckla analyser och strategier för att stärka kulturella och kreativa näringar i Sverige.

Danscentrums synpunkter:

DC är positiv till att Tillväxtverket får i uppdrag att fortsätta utveckla analyser och strategier för att stärka kulturella och kreativa näringar i Sverige. Uppdraget bör ske i samverkan med branschorganisationer inom de olika konstområdena för att ge förutsättningar för att uppdraget ska få relevans och utgå från konstnärernas villkor.

9.4.4 Svenska projekt i EU:s ramprogram

Utredningens bedömning:

Det är angeläget att medlen från EU:s ramprogram Kreativa Europa som kommer det svenska kulturlivet till del ökar samt att det fortsatt görs en uppföljning av utfallet under pågående och kommande programperioder.

Danscentrums synpunkter:

DC kan konstatera att en mycket stor andel av danskonstnärerna är internationellt verksamma. En internationell arbetsmarknad och transnationella sammanhang för konstnärlig utveckling, såsom residens och andra mötesplatser, är således viktiga för konstnärernas verksamheter. Mot den bakgrunden delar DC utredningens bedömning. DC ser också behov av att förutsättningarna för mindre aktörer att ingå i EU:s ramprogram förbättras bl.a. genom bättre möjligheter att ansöka om medfinansiering, garantier och medel till förstudier.

9.4.5 Stärkt arbetsmarknad genom residensprogram

Utredningens förslag:

Konstnärliga residensprogram stärker konstnärers arbetsmarknad och bidrar samtidigt till utveckling inom lokalsamhällen och organisationer. Utredningen ser behov av att ytterligare residensprogram inrättas.

Konstnärliga residens inrättas på statliga arbetsplatser genom regeringsuppdrag till

myndigheter. Verksamheten utvecklas successivt med början 2020. Bolaget *Tillt* tillförs 5 miljoner kronor per år för att vara förmedlande länk mellan myndigheterna och konstnärerna.

Konstnärsnämnden tillförs 10 miljoner kronor fr.o.m. 2020 för en satsning på internationella residensprogram. Myndigheten ska i samråd med Författarfonden pröva möjligheten att inrätta program på områden där det i dag saknas sådana. Nya konstnärliga residens ska också inrättas av Konstnärsnämnden tillsammans med Sida för att stärka en konstnärlig utveckling i Sverige och i biståndsländer.

Kulturrådet, Konstnärsnämnden, Sida och Svenska institutet får ett gemensamt uppdrag att samverka för att främja konstnärernas roll i utvecklingssamarbetet.

Danscentrums synpunkter:

DC ser positivt på förslagen om utökade internationella residensprogram. Förslaget om konstnärsresidens på statliga arbetsplatser kan DC däremot inte ställa sig bakom. Förslaget är anmärkningsvärt och inte förankrat i konstnärernas arbetssituation.

De senaste åren har nya residensprogram inom fältet för dans och koreografi utvecklats i många delar av landet. DC kan dock se brister i grundläggande praktiska och ekonomiska förutsättningar inom residensprogrammen. Det kan handla om icke fungerande ventilation, belysning, internetuppkoppling och undermåliga arbetsytor. Dessutom finns det en utbredd bristfällighet inom residensprogrammen vad gäller boende och uppehälle.

Det är av yttersta vikt att finansiering av löner och nödvändig utrustning knyts till samtliga residens. Först då når de sitt verkliga värde för både resident och residensort. Residens eller residensperioder kan öronmärkas för nationella respektive internationella samarbeten. För att säkra att även konstnärer med barn kan dra nytta av residens bör det i största möjliga utsträckning även finnas plats för medföljande barn och medföljande vuxen.

För DC är det särskilt angeläget att man i den fortsatta utvecklingen av förslaget ser över hur konstnärerna utifrån goda praktiska förutsättningar ska kunna genomföra sitt arbete väl. I inrättandet av nya residensprogram ser DC ett stort behov av främst en ökad medvetenhet om konstnärernas arbetsmiljö och ekonomiska villkor.

9.4.7 Konstens behov av mellanhänder

Utredningens förslag:

Konstens behov av mellanhänder har ökat, inte minst på grund av digitaliseringen. De strukturer som finns bör på olika sätt stärkas och kompletteras.

Ett statsbidrag införs för en försöksverksamhet med en allians för konstnärliga upphovs personer under perioden 2020-2022. Kulturrådet ges i uppdrag att utreda de närmare förutsättningarna att etablera en allians för upphovsmän samt lämna förslag om

försöksverksamhetens närmare utformning. För försöket tillförs en ekonomisk ram på 15 miljoner kronor per år.

Uppdraget till centrumbildningarna att arbeta med arbetsförmedling samt kompetensutveckling av sina medlemmar ska förstärkas genom ökade möjligheter för dem att delta i lokala och regionala konstnärliga noder. Genom ett ökat samarbete med landsting och regioner skapas möjligheter för fler konstnärer att kunna bo och verka i hela landet. Det statliga anslaget till centrumbildningarna tillförs ytterligare 10 miljoner kronor 2020.

Danscentrums synpunkter:

DC delar utredningens bedömning om att så kallade mellanhänder spelar en viktig roll för förmedling och arbetstillfällen. Inom dansområdet är det fria fältet primärt, det vill säga majoriteten av alla dansare och koreografer är verksamma utanför institutionerna. DC vill mot den bakgrunden understryka vikten av att de ekonomiska villkoren förbättras för de fria aktörerna så att de ges bättre möjligheter att ge uppdrag till producenter, vilka är viktiga för att förmedla arbetstillfällen och därmed förbättra konstnärernas villkor.

Angående förslaget om att etablera en allians för upphovspersoner: Utredningens initiativ att stärka upphovspersoners levnadsvillkor välkomnas och DC understryker att det är akut nödvändigt att förbättra särskilt koreografers inkomster och sociala trygghet, men anser att frågan bör utredas vidare i samråd med branschen – då konstnärer är utpräglat individuella i sina verksamheter – för att man ska kunna bedöma om det är just alliansmodellen som är den bäst lämpade insatsen för upphovspersoner.

DC vill understryka att möjligheten till riktiga anställningar och längre uppdrag är det som verkligen skulle göra skillnad och långsiktigt förbättra konstnärernas villkor. DC vill därför föreslå att det i ett första steg tillförs ytterligare produktions- och distributionsmedel till fria aktörer, för att ge dessa möjligheter att verka under goda villkor.

Angående förslaget om att ge centrumbildningarna ökade möjligheter att delta i lokala och regionala noder: DC är positiv till förslaget om att centrumbildningarna ska ges ökade möjligheter till samarbete med regioner och landsting. DC bedömer att ett sådant samarbete skulle kunna få effekter och bidra till ökad synlighet för centrumbildningarnas medlemmar. DC vill dock understryka att flera av centrumbildningarna har en mycket ansträngd ekonomi och begränsade personella resurser. För att förslaget ska få verkliga förutsättningar att genomföras behöver mer resurser tillföras centrumbildningarna så att både grundverksamheten och förslaget om samarbeten med landsting och regioner på allvar kan få effekter för konstnärernas verksamheter.

Majoriteten av DC:s medlemmar är självproducerande vilket innebär att de producerar och säljer sina föreställningar själva, utan stöd av producenter eller annan personal som ansvarar för marknadsföring och affärsuppställningar. Därför är DC:s roll som mellanhand för sina medlemmar extra viktig. Den goda lokala och regionala förankringen bland DC:s medlemsorganisationer möjliggör goda förutsättningar för arbetsförmedlande insatser så när som på bristande resurser. Efter flera år av ekonomisk urholkning, som följd av oförändrande statliga bidrag, är dock utredningens tillskott på 10 miljoner kr 2020 fördelat på 14

centrumbildningar med flera underorganisationer ett mycket litet tillskott för att säkra verksamheternas överlevnad.

Varandes de platser där merparten av medlemmarna arbetar med utvecklingen av produktioner, genom tillhandahållande av studios, bär Danscentrumverksamheterna stora lokalkostnader och har dessutom akuta behov av att expandera till större lokaler.

9.5.1 Konstens betydelse i samhället

Utredarens bedömning:

Konsten och kulturen har en central betydelse för utvecklingen och sammanhållningen av landet. Kunskapen om och erkännandet av kulturens och konstens kraft och vikten av bildning bör därför övergripande prägla politiken för nationell sammanhållning – ett Sverige som håller ihop.

Danscentrums synpunkter:

DC instämmer men önskar förutom en beskrivning av konstens betydelse i samhället konkreta förslag på åtgärder som kan lyfta fram (dans)konstens roll i samhället.

9.5.2 Konstnärens förutsättningar att verka i regionerna

Utredningens bedömning:

Förutsättningarna för konstnärer att etablera sig och verka i landets regioner behöver förbättras. Konsten bidrar till lokal och regional utveckling och att konstnärer bor och verkar på en plats bidrar till att fler perspektiv tillförs lokalsamhället.

De konstnärspolitiska frågorna har uppmärksamrats regionalt på ett tydligare sätt än som var fallet innan kultursamverkansmodellens införande.

Regionala och lokala marknader behöver stärkas, bl.a. genom att lokala arrangörer får bättre förutsättningar att betala skälig ersättning till konstnärer och en utvecklad konstbildning inom civilsamhället som långsiktigt stärker efterfrågan på konstnärers arbete.

Danscentrums synpunkter:

DC delar utredningens bedömning att det utifrån konstnärernas perspektiv är viktigt att det finns förutsättningar att vara verksam i olika delar av landet. Danskonsten är fortfarande starkt koncentrerat till storstäderna. För att förbättra möjligheterna för danskonstnärer att vara yrkesverksamma i hela landet krävs lokaler för produktion men också fler arbetstillfällen och publika möten.

DC delar utredningens bedömning om att lokala arrangörer skulle kunna få ökad betydelse

både avseende konstnärernas arbetsmarknad och publika möten, men att det i flera fall skulle kräva ökade resurser och kompetens om de olika konstområdenas förutsättningar och villkor. Ett antal regionala institutioner inom teater- och musikområdet har fått utökade uppdrag att också vara verksamma inom dansområdet. DC kan konstatera att dessa uppdrag kan få stor betydelse för att stärka dansområdets infrastruktur och är positiv till att fler sådana regionala uppdrag ges till institutioner.

DC upplever att utredningen lyfter fram svårigheterna i att etablera sig och vara verksam regionalt utan att belysa de möjligheter och fördelar som finns, såsom kortare beslutsled när det gäller regionalt och kommunalt stöd, enklare kommunikation med t.ex. skolor, kulturskolor, lokala konstföreningar och inte minst en efterfrågan på ökad regional konstnärlig verksamhet. På mindre orter eller på landsbygden finns möjlighet att skapa långsiktiga starka band till andra lokala aktörer och även till publiken.

9.5.3 Kultursamverkansmodellen

Utredningens förslag:

Kultursamverkansmodellen har lett till en positiv utveckling av regionernas kulturverksamhet och konstperspektivet har börjat utvecklas i kulturplanerna. Det är angeläget att konstnärernas villkor finns med i kommande analyser och utvärderingar av modellen.

Den styrande förordningen för kultursamverkansmodellen ska vara tillitsbaserad, mindre detaljreglerande och ge uttryck för nya konstnärliga uttryck. I linje med detta lämnar utredningen förslag om ändring av förordningen (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet.

Resurserna till det professionella kulturlivet och konstnärerna i regionerna tillförs ytterligare 25 miljoner fr.o.m. 2020.

Danscentrums synpunkter:

DC är mycket kritiskt till den förordningsändring som föreslås i utredningens stycke 1.2. DC bedömer att kultursamverkansmodellen har haft positiva effekter för dansområdet. Genom nuvarande förordning har landsting och regioner som tidigare inte har haft någon dansverksamhet behövt presentera insatser för att främja en god tillgång för länets invånare till dansverksamhet. Med den föreslagna förordningen försvinner kraven på att också presentera konstformer med svag infrastruktur, vilket DC bedömer kan få konsekvenser både för konstnärernas möjligheter att verka och således också för publika möten.

Staten gör satsningar på olika konstområden inom exempelvis utbildningspolitiken. Utifrån det perspektivet är det vidare både logiskt och effektivt att följa upp dessa satsningar inom kultursamverkansmodellen, exempelvis genom att konstnärer som utbildats på de konstnärliga högskolorna genom modellen får möjlighet att vara verksamma i olika delar av landet och där möta en publik.

Genom att inte alls definiera olika konstområden i förordningen är risken att särskilt landsting och regioner med svag ekonomi inte satsar på konstområden andra än sådana som deras regionala institutioner är verksamma inom. Är syftet med förslaget att ge konstnärer inom andra konstformer möjlighet att utgöra en del av kultursamverkansmodellen föreslår Danscentrum att ytterligare en paragraf tillförs förordningen utan att de definierade konstarterna tas bort.

DC är positiv till att resurser föreslås tillföras kultursamverkansmodellen. För att möjliggöra satsningar inom regioner och landsting är det viktigt att det finns medel för utvecklingsinsatser.

9.5.4 Kulturarrangörer i hela landet

Utredningens förslag:

Verksamheten hos de fasta institutioner och ideella föreningar som arrangerar kulturevenemang med konstnärliga framträdanden och utställningar har en stor betydelse för konstnärernas möjligheter för att kunna möta en publik och att försörja sig.

Kulturrådet ges i uppdrag att följa upp och redovisa arrangörsledets arbete och göra en fördjupad analys av de villkor som möter konstnärerna.

Danscentrums synpunkter:

DC kan konstatera att de fria arrangörerna har stor betydelse för danskonstnärernas verksamheter. Det vore positivt såväl för konstnärer som för publikens möjligheter att ta del av dans, om fler institutioner hade uppdrag att arrangera och producera dans. De fria arrangörernas ekonomiska förutsättningar för att arrangera dans behöver i många fall förbättras. DC ser behov av ökade resurser till de fria arrangörerna som inte ingår i kultursamverkansmodellen, då dessa många gånger är betydande för konstnärernas arbetstillfällen.

DC vill också poängtera att förslaget att uppdra Kulturrådet att skapa en överblick över arrangörsledets förutsättningar och de villkor som möter konstnärerna bör ta extra hänsyn till dansens förutsättningar och behov av gästspelsscener samt andra lokaler som tillgodogör dansens behov gällande yta, golvkvalitet, mörkläggningsm.m.

9.7.1 Konstnär som samlingsbegrepp

Utredningens förslag:

Begreppet konstnär ska användas i styrdokument och författningar

Danscentrums synpunkter:

Danscentrum ställer sig positivt till förslaget.

9.7.2 Bredd, genreöverskridande och flexibilitet

Utredningens förslag:

De statliga regleringarna av statsbidrag till konstnärerna ska möjliggöra en bred, genreöverskridande och flexibel hantering av bidragen. Alla kända och ännu okända uttryck för konstnärlighet ska omfattas oavsett om de kan eller inte kan sorteras in i en känd konstform.

Danscentrums synpunkter:

DC håller med utredningen om att statsbidraget ska möjliggöra en bred, genreöverskridande och flexibel hantering av bidragen. Detta är nödvändigt om bidragssystemen ska matcha och vara relevanta för den konstnärliga utvecklingen, där uttrycken inte alltid låter sig kategoriseras inom specifika genres.

DC menar att förordningarna för de statliga bidragen tillåter genreöverskridande och bredd, men att de begränsade resurserna, särskilt inom verksamhetsbidragen, kan innebära att fler aktörer inte får plats. Detta kan få konsekvenser särskilt för nya aktörer som också många gånger är de som arbetar genreövergripande.

DC ställer sig tveksam till meningen om att "kända och okända uttryck för konstnärlighet ska omfattas". Med jämna mellanrum aktualiseras frågan om nya konstnärliga uttryck kan omfattas av det statliga kulturstödet eller om det eventuellt är en annan sektors som i första hand ska bära ansvaret. Detta är ofta nyttiga övningar i hur samhället kan stödja och utveckla människors behov av att uttrycka sig i olika sammanhang och bör därför inte, enligt DC, på förhand vara en fråga för enbart kulturområdet.

9.7.3 Konstnärlig kvalitet som tröskel

Utredningens förslag:

Beslut om bidrag och stipendier till konstnärer ska grundas på konstnärlig kvalitet och kunna ta hänsyn till mottagarens behov av ekonomiska bidrag. Begreppet professionell konstnär ska förstås i relation till ett yrkesfält.

Danscentrums synpunkter:

DC är i grunden positiv till förslaget. Så som det är formulerat i ovanstående är det emellertid inte helt okontroversiellt. Man skulle t.ex. kunna invända och säga att beslut om bidrag och stipendier ska ta hänsyn till uppfyllelse av målen för den nationella kulturpolitiken. Och den utgår som bekant inte från ett konstnärsperspektiv, utan är medborgarinriktad. Det är heller inte alldeles självklart att definiera och rangordna begreppet konstnärlig kvalitet. Dessutom är motivationen "behov av ekonomiskt bidrag" svår att tolka.

9.7.9 Redovisning av bidrag

Utredningens bedömning:

Den konstnär som fått bidrag eller stipendium ska redovisa till ansvarig bidragsfördelande instans hur medlen har använts.

Danscentrums synpunkter:

I detta avsnitt nämns det att i det nya konstnärspolitiska bidragssystemet ska fortsatt finnas en relativ frihet, med utrymme för konstnärlig utveckling och experiment. DC skulle vilja ha en mer ingående förklaring på "relativ frihet". Det vore också önskvärt att det i detta stycke framgick hur viktiga långsiktiga visioner och processer är för konstnärligt skapande.

9.8.1 Socialförsäkring och a-kassa

Utredningens bedömning:

Socialförsäkringssystemen är i många avseenden uppbyggda för arbetstagare med längre anställningsperioder och regelbunden inkomst. Det gäller sällan för konstnärer. Parlamentariska socialförsäkringsutredningens (PSFU) förslag om ersättningsgrundande inkomst (EGI) och e-inkomst gynnar konstnärerna. Utredningen ser dock behov av ytterligare åtgärder för att öka konstnärernas sociala trygghet.

Det behövs tydligare regler för hur sjukpenningsgrundande inkomst (SIG) för enskilda näringsidkare ska beräknas. Detta bör tillsammans med den ekonomiska tryggheten vid sjukdom för konstnärer som har stipendier ingå i beredningen av PSFU:s förslag. På samma sätt bör tiden vid långa stipendier vara överhoppningsbar för a-kassa.

Det är viktigt att beslutsprocesser är transparenta och kontaktvägarna till myndigheter tydliga. Försäkringskassan bör utveckla dialogen med konstnärsorganisationer för att öka tilltron till Försäkringskassans handläggning.

Konstnärerna har behov av bättre information och service för att kunna göra informerade val och utnyttja de rättigheter som trygghetssystemen ger. De instanser som fördelar bidrag, stipendier och ersättningar till konstnärer bör få i uppdrag att tydliggöra och informera om hur olika konstnärsstöd påverkar ersättningarna från socialförsäkringssystemen m.m.

Danscentrums synpunkter:

DC delar utredningens bedömning och föreslår att särskilda informationsinsatser riktas mot konstnärer som befinner sig i början av sitt arbetsliv samt mot studenter på de konstnärliga högskolorna.

9.8.2 Vissa skattefrågor

Utredningens bedömning:

Vissa skattemässiga hinder för konstnärernas yrkesutövande när det gäller avregistrering av företag, definition av inkomstslag och spridning av inkomst bör undanröjas. Skatteverket bör ges i uppdrag att göra en översyn av dessa skatteregler. Det är vidare angeläget att mervärdesskatten är teknikneutral för likvärdiga konstnärliga uttryck inom hela kulturområdet.

Danscentrums synpunkter:

Många konstnärer har inkomster från olika typer av uppdrag, vilket med dagens system och skatteregler innebär att det är krångligt att redovisa och att administrationen tar mycket tid. DC delar utredningens bedömning om att det finns ett behov av att förenkla systemet och ställer sig positiva till förslaget.

9.8.3 Friskvård, arbetsskador och rehabilitering

Utredningens förslag:

Frågan om konstnärers friskvård, arbetsskador och rehabilitering bör belysas närmare. Konstnärsnämnden ges i uppdrag att göra en sådan utredning. Den bör inledas med en undersökning av konstnärers upplevda hälsa för att få en bättre bild av hur stora problemen är för konstnärgruppen.

Danscentrums synpunkter:

DC är positiv till förslaget.

9.10.1 Den statliga styrningen

Utredningens förslag:

Styrningen av den statliga konstnärspolitiken ska utgå från följande principer:

- Regeringens styrning ska vara på armlängds avstånd och mer tillitsbaserad
- Detaljeringsgraden i regeringens styrning genom de årliga regleringsbrevens ska minska.
- Huvudinriktningen ska vara att ansvarigt beslutsorgan utformar kriterier för vilka konstnärer som ska vara berättigade att få konstnärspolitiskt stöd.
- Regeringens styrning ska säkerställa konstnärernas kunskaper och erfarenhet tas till vara i större omfattning i förändringsarbete som ligger utanför kulturpolitikens strikta indelning.
- Kravet på samverkan mellan de bidragsgivande institutionerna ska utökas.
- Kulturinstitutionerna ska i efterhand redovisa hur deras användning av resurserna påverkande professionella konstnärernas arbetsmarknad.

Danscentrums synpunkter:

De allra flesta förslag som läggs i detta avsnitt är, enligt DC:s uppfattning, positiva och kan bidra till att konstnärspolitiken (och därmed kulturpolitiken) stärks. DC:s tveksamheter rör två av de ovanstående strecksatserna:

Det är knappast möjligt för regeringen, med utredningen som grund, att *säkerställa* konstnärliga kunskaper och erfarenheter inom olika samhällsområden. Däremot bör man arbeta i den riktningen, men sannolikt kräver detta ytterligare analyser och utredningsarbete.

Idag har såväl institutioner som fria aktörer en omfattande redovisningsskyldighet vad gäller användningen av statliga medel. Häri ryms sannolikt mått på verksamheten i relation till de professionella konstnärernas arbetsmarknad. Enligt DC:s uppfattning bör varken institutioner eller fria grupper tyngas med ytterligare redovisningsskyldigheter av detta slag.

9.11.2 Pris- och löneomräkning

Danscentrums synpunkter:

DC välkomnar utredningens förslag om att samtliga konstnärspolitiskt relaterade anslag inom utgiftsområde 17 ska omfattas av statens pris- och löneomräkning.

10.1.1 Utredningens förslag

Danscentrums synpunkter:

Vi ställer oss frågande till att hälften av den föreslagna budgeten (100 miljoner kr.) föreslås gå till utredning om digitalisering eftersom satsningen berör de olika konstformerna olika mycket. DC förordar satsningar som stärker konstnärernas villkor på ett grundläggande sätt och att den föreslagna satsningen på digitalisering inte kan bedömas göra detta en grundlig analys har genomförts. (se DC:s synpunkter på 9.4.2)

10.1.4 Situationen för olika grupper konstnärer

Danscentrums synpunkter:

I denna del, likasom i kapitel 7, ser DC en avsaknad av transpersoner och ickebinära vid beskrivning av riktlinjer för jämställdhet och inkludering. Texten beskriver uteslutande situationen för två kön. DC menar att man genom att inte nämna transpersoner och ickebinära i texten osynliggör dessa grupper och ger en ofullständig bild av vilka som är verksamma som konstnärer. Vi saknar också en analys i exempel på ojämsställd arbetsmarknad.

Utredningen synliggör tydligt den maktstruktur och utsatthet som existerar inom konstnärsyrket. DC saknar dock förslag på åtgärder och resurser för att överbygga utsatthet, maktstrukturer och hierarkier inom konstnärsyrket.

En växande rörlighet, globalisering och digitalisering ökar behovet av fysiska platser för konstnärer att verka på. Mot bakgrund av danskonstnärers arbetsvillkor, där tillsvidareanställningar i hög utsträckning ersatts av tidsbegränsade anställningar och egenföretagandet är stort, blir frågan om fysiska arbets- och mötesplatser för danskonstnärer (tvärkonstnärligt) avgörande för deras möjligheter att vara yrkesverksamma.

I arbetet med att stärka arbetsmarknaden för konstnärer i hela landet ser DC ett starkt behov av fysiska platser för kollegiala utbyten, produktion, fortbildning, kontinuerlig träning och visning av verk – i hela Sverige.

Stockholm 2018-09-20

Danscentrums styrelse

Maria Rydén, ordförande

Amanda Bilberg, ledamot (Danscentrum Norr)

Philip Berlin, ledamot (Danscentrum Stockholm)

Pia Nordin, ledamot (Danscentrum Väst)

Hanna Falk, ledamot (Danscentrum Syd)

Danscentrums medlemsorganisationers styrelser gnm

Nadja Nilsson, ordförande Danscentrum Norr

Charlotta Gustavsson, ordförande Danscentrum Stockholm

Jeanette Langert, ordförande Danscentrum Väst

Anna Friberg, ordförande Danscentrum Syd

Gnm

Maria Rydén

Danscentrums ordförande